

פרוייקט העלאות יהודי סוריה ולבנון
ראיון (2) עם משה לוי, קרית אתא
תאריך: 10.6.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: בראיון הזה, השני, אני מבקש ממך להתייחס לפעילות הציבורית שלך בקרב עולי קמישלי בארץ. נתחיל בתקופה הראשונה שהתחלת את הפעילות הציבורית הזאת. מתי זה היה?
 משה לוי: בקרית אתא.

ש: כשהגעת לקרית אתא?
 ת: לא.

ש: אפילו לפני זה?
 ת: אחרי שהגעת.

ש: איך זה התחיל להתארגן?

ת: אני עוד שהייתי ... הלכתי להתפלל. זה היה בשנת '77.

ש: הלכת להתפלל בבית הכנסת של הקמישלים?

ת: של הקמישלים. של העדה שלנו.

ש: איפה הוא?

ת: היה ברחוב הפלמ"ח. היום הוא ברחוב יבנאלי.

ש: מה שם בית הכנסת?

ת: רבי יהודה בן-בתירא.

ש: אוקיי.

ת: גמרנו את התורה. אמרו – אתם יודעים מה? היה ועד, גבאי בית הכנסת שקראו לו יצחק גריב.

ש: קמישלי גם כן?

ת: כן. הוא היה גבאי בית הכנסת מאז שהגענו ארצה. אמרו – רבותיי, אנחנו היום יושבים כולנו כדי

לבחור גבאי חדש. האמת, אני אז לא הייתי כל כך דתי, שומר. הייתי, אתה יודע

ש: מסורתי.

ת: הייתי נמצא בשבת, אבל מה, שמרתי פחות או יותר על המסורת שגדלתי בה. לא הייתי הולך הרבה

לבית הכנסת. פעם בכמה זמן. פתאום, הלכתי במוצאי שבת הזה. היו איתו עוד שניים. הוא היה יושב ראש

הוועד. אמרו – טוב, רבותיי, בואו ונבחר ועד. ... אהבו אותו ... אני אמרתי לו – מה הסיפור גריב?

ש: למה רצו בכלל להחליף ועד?

ת: היו איתו שני אלה שבועד, פתאום רצו להחליף אותו. אני גם אחד מהציבור, מהעדה. ... אותו. הוא

היה בן אדם עניו כזה, שקט, מסכן. אני אמרתי לו – גריב, תגיד לי בבקשה, אתה תמשיך בתפקיד שלך?

אמר לי כן, ... אבל יש לי תנאי אחד. ... שאלתי אותו מה התנאי. אמר – אני לבד, ... אך אחד לא ...

ש: כן.

ת: זאת אומרת השניים האלה לא רצו אותו ...

ש: ואי אפשר שיהיה מישהו לבד?

ת: לבד אתה לא יכול להיות. חייב להיות מישהו איתך ... בית כנסת, לא יכול. בא הזקן ביותר של העדה והוא היה איתו בוועד. קראו לו ברקו יעקב.

ש: ברקו זה שם רומני. איך ברקו?

ת: זה על שם הסבא שלהם. אמר – אתם יודעים מה, רבותי? בואו ... מוסא שיהיה גבאי בית הכנסת.

ש: הוא הציע אותך?

ת: הוא הציע אותי. כולם ... מוסא. אמרו כן. ... אתה יודע, אני ... קטונתי. יש אנשים יותר מבוגרים ממני.

... המבוגר, ברקו הזה, אמר לי – לא, אתה תהיה. אם כל הציבור עכשיו יבחרו בך, אתה תהיה. קראו לו

יעקב, אבל לא היה נעים ... הוא מבוגר. לבן שלו קראו ברוך. אמרתי לו – אבו ברוך, ... לא מתאים. אני

... אמר לי – עכשיו אתה ..., אתה תהיה.

ש: ומאז אתה

ת: אני קיבלתי ...

ש: יש לי שאלה אליך. מתי הוקם הוועד שהחלפת אותו? מתי זה התחיל? מתי התחיל הוועד?

ת: ב-56'.

ש: ב-56' העדה התחילה להתארגן?

ת: להתארגן, לבנות בית כנסת קטן מתחת לבלוק.

ש: איזה בלוק?

ת: ברחוב הפלמ"ח.

ש: אה, זה מה שסיפרת לי קודם?

ת: כן. הביאו בלוקים, סגרו ... בית כנסת.

ש: וזה היה ב-56'?

ת: 66'.

ש: למה דוקא רק ב-66' הקימו את בית הכנסת?

ת: עד שהתארגנו. לא היו הרבה. כשהגיעו וכבר הייתה עדה גדולה, אמרו – אנחנו בונים לנו פה בית

כנסת.

ש: כמה היו מעולי קמישלי שזה חייב הקמה של בית כנסת?

ת: היו לפחות איזה 50 משפחות.

ש: אז היו צריכים כבר בית כנסת.

ת: בית כנסת, אי אפשר [בלי]. ... כולם אמרו – מה, נלך אצל אנשים זרים? מרוקאים? רומנים? לא

מבינים את השפה שלהם, את התפילה שלהם, ניגון התפילה שלהם. רוצים להיות עצמאיים פה.

ש: אני מבין אם כך שב-1966, אולי לפני קצת, הגיעה קבוצה גדולה?

ת: הגיעה קבוצה גדולה אחרי זה. באו הרבה לקרית אתא.

ש: זה מהקבוצה של כל הכפר הזה שעזב?

ת: לא. הכפר זה בירושלים. באו מקמישלי. לכפר קראו עוויג'ה.

ש: מתי הם הגיעו?

ת: 63' אני חושב.

ש: אתה מתכוון לאלה שעברו לירושלים?

ת: ישר הביאו אותם לקטמונים. הם לא קשורים לקרית אתא. האלה באו ב-50' לקרית אתא, הרבה.

ש: איך הם הגיעו, אלה מקמישלי? בקבוצות קטנות או בקבוצה גדולה?

ת: אנשי קמישלי?

ש: איך הגיעו לקרית אתא?

ת: בקבוצות קטנות. כל פעם משפחה, עוד שתיים, עוד שלוש. מי הביא אותם? אמרתי לך, גורג'י הזה, בן

דוד שלי. הוא זה שהביא אותם ... לארץ, כולם. הוא שעשה את זה.

ש: אגב, את הטלפון שלו יש לך?

ת: כן.

ש: אז אתה אומר לי שעד שנת 66' גורג'י הביא את המשפחות האלה שהגיעו לקרית אתא, ולאט לאט

הפכה וגדלה הקהילה שהיתה צריכה בית כנסת. מי ניהל את בית הכנסת בהתחלה? מי היה היוזם?

ת: היוזם היה אח של אריה מזרחי, דוד מזרחי ז"ל, וציון שמעון שהיה ראש העדה.

ש: ציון שמעון היה ראש העדה פה?

ת: היה ראש עדה. אחריו אני קיבלתי את

ש: מה ... שמעון?

ת: אין לך עם מי לדבר. לצערי הוא קיבל ארוע מוחי והוא לא יכול לדבר. הוא גר פה.

ש: גר פה עדיין?

ת: כן, ... אבל אי אפשר

ש: אי אפשר לתקשר איתו.

ת: הוא לא יכול לדבר.

ש: אוקיי. אז ציינת לי את דוד מזרחי, אח של אריה מזרחי.

ת: גריב שמעון שגם נפטר, ציון שמעון וברקו יעקב. הם היו עמוד השדרה של בית הכנסת. הם היו ...

ש: וגם היו מנהיגי הקהילה, אני מבין, המכובדים שלה.

ת: אמת.

ש: עם מי מבינהם היית מציע לי לדבר? מבין הותיקים האלה?

ת: ... שניים נפטרו, ציון שמעון לא יכול לדבר בכלל, והרביעי בן תשעים, גם כן ...

ש: אתה מדבר על ברקו?

ת: כן. ... גם הוא לא יכול, בקושי ללכת. ... ארבעתם היו המייסדים של בית הכנסת.

ש: אמרת לי שהיו אז בערך חמישים משפחות ב-66'. אני מבין שהקהילה הלכה וגדלה. מתי היא הגיעה

לגודל של נניח מאה משפחות?

ת: ...

ש: לפי גודלן.

ת: 70'-75'.

ש: למה אז בדיוק?

ת: התחילו לבוא.

ש: התחילו להגיע?

ת: התחילו לבוא, הילדים גדלו, התחילו להתחתן, כל אחד כבר פתח לו בית. באו משפחות מרובות ילדים

[עם] עשרה ילדים. כל אחד בא עם עשרה ילדים, הילדים האלה ... בית, בתים, אתה מבין?

ש: כן. אני מבין שאת כל אלה שהגיעו בשנות השבעים גורג'י הביא?

ת: כולם הוא הביא. הוא העביר את כולם מקמישלי לישראל.

ש: אתה אומר שעד 75' כמעט כולם הגיעו. כמה משפחות מקמישלי היו אז פה בקרית אתא?

ת: שמונים, תשעים.

ש: שמונים משפחות בערך.

ת: כן. עד עכשיו הגיעו. ... הרבה שנים.

ש: בשנות התשעים גם הגיעו?

ת: בטח.

ש: כמה משפחות הגיעו בשנות התשעים?

ת: 7, 8, 10 משפחות.

ש: וגם הן באו לקרית אתא?

ת: לקרית אתא וחלק לירושלים.

ש: היו גם כאלה לירושלים? כמה לירושלים?

ת: ... איזה 15 משפחות. ופה בקרית אתא 8, 10. לא יותר.

ש: למה עברו יותר לירושלים?

ת: כי ההורים שלהם היו שם. המשפחות שלהם שם.

ש: לאיזו שכונה בירושלים הם עברו?

ת: גילה.

ש: גם כן גילה?

ת: ישר לגילה ...

ש: לקבל שם בתים, דירות משלהם?

ת: קיבלו וגרים שם.

ש: אז בוא נחזור אליך פה. אנחנו בוועד היוזם של בית הכנסת. אתה אומר שהוועד הישן, הוותיק,

הראשון, ניהל את בית הכנסת. חוץ מאשר לנהל את בית הכנסת, מה הם עשו?

ת: שום דבר.

ש: לא היה כאן מה שנקרא, לצורך נתינת עזרה, מתן בסתר?

ת: ... במצב קשה הם באו.

ש: הם באו כולם במצב קשה?

ת: ... קשה. עניים. אתה יודע מה זה? מצב קשה. בקושי. הם באו עם משפחות ברוכות ילדים. כל אחד 7, 8. איפה?

ש: אני מתכוון לותיקים יותר שהיו פה?

ת: הותיקים יותר גם לא הספיקו, כי לכל אחד היו ששה שבעה, ילדים. למשל אחותי, 11 ילדים. הבעל עבד ביציקה בסונוול. ... שהוא יעשה? 11 ילדים קטנים.

ש: בדרך כלל כל המשפחות הקמישליות הגיעו עם הרבה ילדים?

ת: כן. ...

ש: אז אתה אומר לי שהותיקים יותר לא יכלו לייסד איזה ארגון או קופת צדקה או משהו כזה?
ת: לא.

ש: לא אירגנו שם.

ת: לא היתה אפשרות. וגם היום אין.

ש: גם היום אין?

ת: אין. אני אומר לך. היום גם אנשים, איך אומרים, לא נגיד בקושי, חיים בכבוד. אבל חלק, כמה מהעדה שלנו ...

ש: שמצבם יותר

ת: ... יותר טוב. אפשר להגיד שהם עשירים. לא הרבה ...

ש: אז אתה אומר שלוועד הקודם, היוזם, לא היה שום ארגון צדקה, לא היה מתן בסתר, שום דבר?
ת: לא היה. בטוח.

ש: אז אתה הגעת. יחד איתך נבחר עוד מישהו או שאתה לבד?

ת: אני נבחרתי ואני לקחתי איתי עוד שניים.

ש: שני עוזרים. מי אלה היו?

ת: ... משה וכהן אליהו.

ש: הם היו עולים ותיקים כבר?

ת: יחד איתי כמעט. שנתיים אחריי, לא יותר מזה. ב-62'.

ש: מה עשיתם במסגרת הוועד החדש?

ת: בוא אני אגיד לך. אותו דבר. ... שום דבר. אני הייתי גבאי בית הכנסת. התחלנו, איך אומרים, כשאני קיבלתי את התפקיד לא היה כסף בבית הכנסת. הגבאי אמר שאין כסף. קיבלתי את התפקיד, התחלתי לארגן את הענינים, לחסוך כספים, תורמים, מי שתורם עולה לתורה.

ש: המרצת את הענין.

ת: החזקתי את הכסף חזק. אין להוציא גרוש. בשנת '80 באה לנו הצעה ממקסיקו. אח של יעקב ברקו, ראובן ברקו [אמר] – רבותיי, ה... שלי רוצים לבנות לכם בית כנסת. יש לכם שטח? אמרנו – לנו יש שטח.

ש: מאיפה היה לכם שטח?

ת: מהעיריה.

ש: העירייה נתנה לכם שטח להקמת בית כנסת?

ת: כן, אבל מה? לא היה תקציב

ש: לבנות.

ת: הוא בא עם ההצעה, בוודאי ... – האחים של אשתי רוצים לבנות בית כנסת לעדה הקמישילית. הם חלבים ... קמישילי.

ש: כן.

ת: ... בבית הזה, מתחת לשיכון. הוא אמר – אבל יש לנו תנאי ... תכתבו את בית הכנסת על שם אבא שלהם ... אמרתי לו – לא בונה. אח שלו ככה אמר לו ... אמרתי לו – סליחה, לא בונים, ... זה לא יהיה בחיים. ... אמרנו – אם ככה, לא. נמשיך להיות פה עד שיהיה לנו כסף ואנחנו נבנה. וקמנו.

ש: עיריית קרית אתא נתנה לכם את השטח. קודם כל איך היא נתנה לכם את השטח? מה פתאום?

ת: ביקשנו. אנחנו העדה ... אנחנו מתפללים מתחת לבלוק וכל הלכוך והפיפי וה... זה עלינו. זה לא כבוד לבית הכנסת.

ש: אל מי ניגשתם בעירייה? מתי זה היה קודם כל?

ת: אני לא הייתי בתמונה.

ש: זה עוד היה הוועד הישן?

ת: הוועד הישן. נגיד בשנת '75 ... '72.

ש: מתי בניתם את החדש?

ת: ב-'82.

ש: אז גמרתם לבנות אותו?

ת: ב-'83 היה לנו ועד חדש.

ש: בשנות השבעים

ת: ב-'75.

ש: ב-'75 הוועד הישן בא לעירייה וביקש מגרש?

ת: מגרש לבנות.

ש: מהעירייה או מהמועצה?

ת: מהעירייה.

ש: מי היה אז ראש העיר?

ת: צבי הרר.

ש: והוא הסכים?

ת: הסכים. [ראש העיר] אחריו גם [הסכים] לעזור לנו. נתן שפריצר, אם שמעת עליו.

ש: הוא נתן גם כן הסכמה, את האישור?

ת: נתן אישור בלי ... כשבא ברקו והציע את העזרה, אני אמרתי לך מה, אני השתדלתי שהוא ... אחר כך חזר בו ... התקשר לאח שלו ואמר שהם מוכנים לתת לנו 40 אלף דולר, אבל שיכתבו בפנים [ישימו

שלט שזה] כתרומה. שיכתבו שהם עשו את ההיכל, את התיבה, על השם של האבא. אמרתי להם – עם זה אין לי בעיה, אני אתן להם. אני וגם העדה. ועד העדה לא הסכימו שישנו את השם, בשום אופן.

ש: באמצעות ברקו ראובן, נכון?

ת: כן. ברקו יעקב קיבל אישור שהם נותנים לנו רק 40 אלף דולר.

ש: מכובד.

ת: בשנת '81 ... פנינו לעירייה – רבותיי, אנחנו רוצים לבנות. אמרו לנו – כבר אי אפשר לתת לכם את המקום.

ש: אי אפשר לתת את המגרש?

ת: לא. למה? הם בונים שם מתנ"ס.

ש: על השטח של בית הכנסת?

ת: כן. ... כבר עברו שנים ועכשיו הוחלט לבנות שם מתנ"ס.

ש: שם זה ברחוב?

ת: הפלמ"ח. מה עושים? ... ראש העיר היה כבר נתן שפריצר. [שאלנו] – אדון נתן, כבוד ראש העיר, מה עושים? אמר – תשמעו, ניתן לכם מקום, מקלט או משהו, תבנו. אמרתי לו – אתה יודע מה, ברחוב יבנאלי יש מגרש ...

ש: כן.

ת: ... להביא קבלנים ולבנות ... את בית הכנסת.

ש: זה מקלט בבית משותף?

ת: מקלט ציבורי לבד, פרטי. אתה לא רואה.

ש: מתחת לפני האדמה?

ת: לא.

ש: מעל?

ת: מקלט, ובנינו מעל המקלט.

ש: אה, מעל המקלט בניתם?

ת: בנינו את בית הכנסת מעל המקלט. ב-83' בית הכנסת היה מוכן.

ש: ברחוב יבנאלי?

ת: יבנאלי 27. מאז עברו איזה חמש שנים, היינו עוברים ... המועצה הדתית.

ש: של?

ת: של קרית אתא. קראו לו מאיר גדעון. [אמר לנו] - ... אין לכם רב, אין לכם ... אמרתי לו – אתה יודע מה? יש לי רעיון. כל שנה ... הילולה ... אבותינו ... רבי יהודה בן בתירא ...

ש: אה, לחדש את המסורת?

ת: לחדש את המסורת.

ש: רגע, עד אז לא עשיתם הילולה?

ת: כלום. עד ...

ש: כן. אני רק רוצה להבין. בקמישלי כל שנה הייתם מקיימים את ההילולה?
 ת: כל שנה עולים, שוחטים כבשים, מביאים את התוף הזה, אתה יודע, מתופפים ורוקדים ועושים על האש ועושים משהו ...

ש: וכל שנה הייתם עושים בא' בסיוון, נכון?

ת: א' בסיוון בקמישלי.

ש: הגעתם ארצה, לא עשיתם את זה?

ת: שום דבר. עד שבא והציע את ההצעה ואני אמרתי לו שיש לנו ... שאלתי אותו אם הוא יעזור לנו ...

ש: מתי הייתה ההצעה הזו?

ת: ב-87'.

ש: רק ב-87'? הבנתי.

ת: 87', אולי ...

ש: היום אנחנו ב-99'.

ת: לא, פחות. אנחנו כבר 13 פעמים עשינו.

ש: אז לפני 13 שנה או 14 שנה.

ת: 14.

ש: לפני 14 שנה באה ההצעה.

ת: אמת. [לפני] 14 שנים בדיוק התחלנו לעשות את זה. אמר שהם יעזרו לנו. הוא יתן לנו קצת כסף מהמועצה הדתית ואנחנו נשים. [אמר ש]נפנה לראש העיר, שהיה אז דוד ראם. פניתי אליו.

ש: דוד ראם היה אז? התחלף בינתיים ראש המועצה.

ת: כן. כבוד ראש העיר ... אני והוא חברים טובים ... לא משנה. פניתי אליו, אמר לי – משה, הפתעת אותי ... למה? ... תמונות של הקבר, ראית.

ש: כן.

ת: אמרתי לו - ...

ש: מימון העיריה.

ת: [אמר] – מה שתבקש תקבל.

ש: אבל העיריה מממנת את זה?

ת: בטח, ברור. הדגלים, הרשתות, החשמל, במה, הכל הם מסדרים.

ש: דגלי מדינת ישראל?

ת: ברור. זה העיריה.

ש: כסאות, ספסלים, הכל?

ת: העיריה.

ש: אז הטכס הראשון התקיים לפני 13 שנים?

ת: 14.

ש: איך היה הטכס? מה היה בו?

ת: היה משהו ...

ש: בסדר, ספר לי במילים שלך איך היה הטכס הזה. כמה אנשים היו בו?

ת: היו 500 איש אם לא יותר.

ש: מבני העדה?

ת: מכל חלקי הארץ. מירושלים, ... חיפה, תל-אביב, יפו, רעננה, הרצליה, אלרואי.

ש: כולם קמישלים?

ת: רק קמישלים ...

ש: מה היה בטכס הזה? היו נאומים? אתה נאמת קצת, אני מבין.

ת: אני נאמתי.

ש: מי עוד?

ת: הרב של ... יש לנו רב שלנו, הוא מעכו. קוראים לו כהן גבריאל.

ש: הרב של העדה הקמישלית בעכו?

ת: כן, בעכו.

ש: מה שם אשתו?

ת: ... לא יודע.

ש: לא חשוב. איפה הוא גר בעכו?

ת: יש לי טלפון שלו.

ש: בן כמה הוא פחות או יותר?

ת: 65, אולי פחות, 63.

ש: הוא קמישלי?

ת: קמישלי.

ש: למה הוא גר דוקא בעכו?

ת: אני יודע?

ש: יש שם בית כנסת לקמישלים בעכו?

ת: לא. הוא שם החזן, הוא הכל.

ש: של איזה בית כנסת?

ת: של המרוקאים, לא יודע.

ש: אז אנחנו מדברים על הטכס הזה. אתה אומר ש[נכח] גם הרב מעכו, כהן גבריאל, שנחשב לרב העדה.

מה זאת אומרת הוא נחשב לרב העדה? אם יש חתונה בין קמישלים הוא בא לעשות את החופה?

ת: הוא לא בא.

ש: אז איך הוא...

ת: הוא בא אם יש הילולה למשל, אם יש שלא נדע אזכרה. מזמינים אותו, הוא בא.

ש: במקרה אסון.

ת: במקרה אסון הוא בא.

ש: הוא מוהל?

ת: לא.

ש: הוא נחשב בעיניכם כרב העדה אבל?

ת: כן.

ש: אז נשאלת השאלה למה הוא לא בא הנה להיות

ת: אשתו לא מסכימה.

ש: אשתו קמישלית?

ת: ... [כן]

ש: והיא לא מסכימה?

ת: לא רוצה.

ש: טוב, בסדר.

ת: הוא התמקם שם.

ש: כן, הוא חי שם.

ת: יש לו איזה ששה, שבעה ילדים. חיתן את כולם שם. אי אפשר.

ש: בסדר. מתי הוא התחיל להיות רב העדה שלכם?

ת: מאז שהגיע ארצה.

ש: מאז הוא יושב בעכו?

ת: לא. הוא יושב ברחוב אפגני.

ש: בחיפה?

ת: כן.

ש: למה דוקא ברחוב הזה?

ת: כשבאו, אתה יודע, ... שם ואחר כך עברו לקרית אתא ... אז הוא הגיע לעכו.

ש: זאת אומרת באותן שנים, בשנות הששים, ברחוב אפגני בחיפה, אתה אומר לי שהיו הרבה משפחות

קמישליות?

ת: בטח.

ש: כמה בערך?

ת: אולי 20, 25.

ש: היה להם שם בית כנסת?

ת: שניים.

ש: ברחוב אפגני?

ת: אחד באפגני ואחד בנוזהה.

ש: אה, נכון, באמת סיפרת לי. אז עכשיו בהילולה הזאת שעשיתם, אמרת לי שזה היה לפני 14 שנה. זאת

אומרת זה ... ב-1985. נכון?

ת: '85, '86. לא ...

ש: '85, '86. בסדר. מה עוד היה שם בהילולה?

ת: היה ראש העיר, היו נכבדים, יושב ראש המועצה הדתית.

ש: עשיתם את ההילולה בדיוק כפי שהייתם עושים אותה בקמישלי?

ת: לא.

ש: אילו הבדלים היו?

ת: ... שמו אהלים, שחטו כבשים. פה לא היה.

ש: פה רק דיבורים מה שנקרא.

ת: דיבורים ותזמורת.

ש: ... תזמורת?

ת: ... התוף הזה, אתה מכיר אותו?

ש: כן, הגדול. וחליליות כאלה.

ת: חליליות. אני הבאתי.

ש: מאיפה?

ת: מירושלים.

ש: בירושלים יש להם?

ת: יש להם. שילמתי לו ... שקל.

ש: יש מישהו שמחזיק להקה כזאת?

ת: בטח, להקה. יש שתיים, שלוש בירושלים.

ש: שתיים שלוש להקות קמישלות?

ת: לא קמישלות, כורדיות.

ש: אין להקה קמישלית?

ת: אין. אין להקה ואין ...

ש: זאת אומרת הם כורדים במוצאם.

ת: הם כורדים.

ש: אבל הם מנגנים

ת: זאת העבודה שלהם.

ש: כן, אבל הם מנגנים בסגנון של יהודי קמישלי?

ת: אמת.

ש: יפה מאוד. היה גם זמר?

ת: היה זמר, אח של כהן ... הוא גר ב, איך קוראים לדבר הזה?

ש: מה שם האח שלו?

ת: משה כהן. הוא במקצועו זמר.

ש: הוא גר באזור הצפון?

ת: אחרי תל אביב.

ש: בת ים?

ת: ... ירושלים, לא. יותר הלאה. כשאתה נוסע לירושלים.

ש: בדרך לירושלים? רמלה?

ת: רמלה. אתה רואה?

ש: מה יש לו לעשות ברמלה? למה דוקא ברמלה?

ת: הוא גר שם. יש לו דודים שם.

ש: יש שם קהילה קמישלתית קטנה ברמלה?

ת: ... ארבע, חמש משפחות. אמא שלו שם, אח שלו שם, אחותו שם, נשואים כולם. הוא יש לו מספרה.

הוא חי שם.

ש: הוא ספר במקצועו?

ת: ספר וגם זמר. זמר מקמישלי.

ש: בן כמה הוא היום?

ת: 63.

ש: וגם הוא הגיע בשנות הששים?

ת: כן.

ש: לפניך?

ת: לפניי. הוא הגיע עם אח שלו. חצי שנה ...

ש: יחד עם כהן גבריאלי?

ת: כן.

ש: הבנתי. אז זה הזמר שלכם שנחשב לזמר של העדה?

ת: כן.

ש: הוא הוציא קלטות?

ת: קלטות ...

ש: אני מבין שאם יש שמחה או חתונה קמישלתית מזמינים אותו?

ת: חלק מזמינים חלק לא מזמינים.

ש: אבל בדרך כלל מזמינים אותו גם כן?

ת: לא כל כך. היום אתה יודע, התזמורות האלה, הצעירים זה לא מעניין אותם.

ש: אבל בהילולה מזמינים תמיד?

ת: בהילולה אני מזמין אותו אבל השנה לא הזמנתי אותו.

ש: את מי הזמנת במקום?

ת: אילן דוד, אם שמעת עליו.

ש: קמישלי?

ת: לא. כורדי. הוא גר בסביבה של קרית גת. ... דירה ויש לי את הטלפון שלו. הוא בא, עשה לנו את

הערב ...

ש: מה עוד רציתי לשאול? מאז, מ-85', 86', כל שנה אתם עושים את ההילולה?

ת: בא' בסיוון.

ש: איפה אתם מקיימים את המסיבה הזאת?

ת: ליד בית הכנסת. יש רחבה.

ש: כמו שעשיתם בפעם הראשונה?

ת: ממשיכים.

ש: יפה מאוד. כל הכבוד. אוקיי. מה עוד במסגרת העדה, במסגרת בית הכנסת, עשיתם אתה והוועד?

ת: עשינו ככה – אמרתי לך שבנינו את בית הכנסת. מהכספים שהגיעו קיבלנו ארבעה קירות.

ש: מה זאת אומרת קיבלנו? אתם בניתם.

ת: בנינו ארבעה קירות ...

ש: ... גג?

ת: ...

ש: דרך אגב, אמרת לי שקיבלתם 15,000 דולר.

ת: 40,000. עם 15,000 התחלנו.

ש: שהם הוסיפו, נתנו את התרומה שלהם.

ת: נתנו את התרומה שלהם, אבל זה לא הספיק לבית כנסת.

ש: שהוא גדול?

ת: 150 מטר. זה משהו. אם היה לך זמן היית בא לראות.

ש: אני אגיע לשם.

ת: זה משהו מפואר.

ש: אני מבטיח לך שבא' בסיוון הבא אני בא להילולה.

ת: איזה יופי.

ש: צריך הזמנה מיוחדת?

ת: לא צריך. תבוא, אני אראה אותך ...

ש: כן. אז מה עשיתם עוד?

ת: בנינו את כל הבנייה. היה צריך

ש: לרהט.

ת: לרהט. כיסאות קיבלנו, איזה מישהו תרם. לא מהעדה. שאמי. היה חבר שלי, גדלנו אני והוא ביחד פה.

ש: כשאתה אומר שאמי אתה מתכוון לדמשקאי?

ת: כן. מדמשק. הוא התחתן עם אחת ... שלי. אתה מבין? ברקו. חלבי, נדמה לי, הוא התחתן עם אחת ...

אשתו. ירדו למקסיקו והוא תרם את כל הריהוט. עכשיו נשאר ... לעשות שיש, לצפות את השירותים עם

שיש. עשינו את הכל בכסף של העדה. הכל תרומות. לפני שלוש שנים בנינו תוספת ליד, בחוץ. תוספת

שאנחנו מתפללים היום, בקיץ, בתוכה. עלתה לנו 50,000 שקל.

ש: תרומה נוספת?

ת: לא תרומה. מהכסף ש...

ש: אה, הכסף שאתה ...

ת: ... עולים לתורה, תורמים, באים. יש לי פנקס ... נותן להם קבלות. אני אראה לך את הקבלה.

ש: בסדר, אני מאמין לך, אני מכיר את זה. אז הקמתם את בית הכנסת, ריהטתם, שיפצתם. מה עוד עשיתם

כאן במסגרת הקהילה? נניח כשהגיעו עולים חדשים.

ת: לעולים חדשים לא היתה בעיה. העולים החדשים ... ישר מקבלים דירות משלהם.

ש: אבל מהבחינה הרוחנית, אם זה לקרב אותם לעדה, להראות להם, להסביר להם.

ת: ברור.

ש: מי עשה את כל הדברים האלה? מי עזר לעולים להיקלט פה? איפה הוועד?

ת: עזרא כהן קוראים לו. הוא גר בקרית אתא והוא מטפל בדברים האלה. באים עולים חדשים, הוא הולך

ש: מטעם מי הוא מטפל בהם?

ת: מטעם העדה.

ש: אתם שילמתם לו?

ת: לא שילמנו לו. הוא ...

ש: בהתנדבות הוא עשה את זה?

ת: בהתנדבות. הוא אדם שלא עובד ...

ש: הוא עבד עם קלאש? עם ארגון יוצאי דמשק?

ת: לא עבד עם קלאש. יש לו קשר עם הדבר הזה. גם אני הייתי אצל קלאש כמה פעמים.

ש: ספר לי גם על זה. מתי?

ת: בשנות התשעים. '92, '93.

ש: אחרי שהעולים החדשים הגיעו ...?

ת: בטח. אמרו לנו – תיכנסו לארגון שלנו. הרי יש חלבים ודמשקאים. הקמישלים אמרו, ביקשו שאנחנו

גם ניכנס.

ש: מי ביקש?

ת: הארגון של קלאש.

ש: אז יצאתם אליו לפגישה?

ת: הלכנו אליו כמה פעמים.

ש: מי זה הלכנו?

ת: אני ויוסף משה מהוועד, ושמעוני אח שלי.

ש: שמעוני יוסף, אחיך החורג?

ת: כן.

ש: שמעון יוסף או שמעוני יוסף?

ת: שמעוני יוסף.

ש: זה שמקרית גת?

ת: כן... ודיברנו שהנה, אמרו לנו להיכנס, היינו בכמה ישיבות שם. איך קוראים לו, ששון?

ש: ששון משה.

ת: ששון משה.

ש: במסגרת ההתאחדות?

ת: כן. הוא יושב הראש.

ש: הוא נשיא ההתאחדות.

ת: הנשיא... עם עוד אחד, חלבי, איך קוראים לו?

ש: ידיד?

ת: ידיד... אתה רואה? היו עוד כמה עורכי דין והיו אנשים מכובדים. ישבנו איתם והם אמרו לנו –

תיכנסו. בסוף לא יודע, לא שלחו לנו, לא קראו לנו. אני מתקשר מדי פעם ליוסף קלאש. היינו אצלו לפני

חמישה חודשים, אני והרב אליהו מימון מקרית אתא ויוסף משה.

ש: הרב הזה הוא גם כן קמישלי?

ת: לא. מרוקאי.

ש: אז מה פתאום הוא הצטרף אליכם?

ת: יש פה איזה סיפור... ההצלחה שלנו. שמעת על הרב חמרה?

ש: כן.

ת: זה הרב של הקהילה.

ש: הרב חמרה, כן.

ת: הרב חמרה, שכל...

ש: מדמשק.

ת: ... סוריה.

ש: כן.

ת: בכל שנה מזמינים אותו להילולה.

ש: אתם מזמינים להילולה גם כן את הרב חמרה?

ת: בטח.

ש: בפעם הראשונה הוא היה? הוא עוד לא היה בארץ.

ת: לא. אחרי שהוא הגיע הוא בא. כל שנה הוא בא. השנה הוא לא יכל, היה בחוץ לארץ.

ש: כן.

ת: האמת שזו בעיה. הוא רוצה לקבל את התואר של רב הקהילה.

ש: רב העדה?

ת: הקהילה, לא העדה. קהילת סוריה כולה. עדה זה עדה.

ש: כן. קמישלי, חלבית.

ת: אז לא העדה, הקהילה. יש לו מתנגד. מתנגד לו יוסף קלאש. הוא אומר שבשום אופן הוא לא יהיה...

ש: מה הייתה המטרה שלכם?

ת: המטרה לאשר את המינוי הזה.

ש: אתם רציתם שהרב חמרה יהיה רב הקהילה?

ת: ברור. רב הקהילה.

ש: למה רציתם את זה?

ת: רצינו, כי הוא עלה מחוץ לארץ. אז הוא התנגד לו, הוועד של

ש: ארגון יוצאי דמשק.

ת: התנגדו. אז הציעו אולי בכל זאת.

ש: ניסיתם לשכנע.

ת: לא יצא לנו כלום מזה.

ש: אני מבין שהרב חמרה דיבר איתכם קודם?

ת: ברור. אני דיברתי איתו.

ש: היוזמה לזה באה ממך? ממך?

ת: כן.

ש: מאיפה הכרת את הרב חמרה?

ת: אני הכרתי אותו דרך העדה שלנו פה. כשהוא הגיע באו אלינו ... – בוא תזמין אותו להילולה. אמרתי

בשמחה. ... באנו אליו הביתה והזמנו אותו.

ש: לחולון?

ת: כן. הוא בא מיד ...

ש: אני מבין שהוא היה הראשון שביקש מכם שתצטרפו לדרישה הזאת, שתמליצו עליו?

ת: כן.

ש: הוא ביקש את זה?

ת: כן. אז אנחנו הלכנו ובאנו וזה לא עזר.

ש: היתה סידרה של מפגשים?

ת: כן.

ש: כמה מפגשים הייתם אצל יוסף קלאש בכדי לשכנע?

ת: כדי לשכנע פעם אחת. אני התקשרתי אליו פעמיים, והוא אמר לי – משה, לא בא בחשבון.

ש: מה הסיבות שיוסף קלאש

ת: לא יודע. הוא אומר שהוא לא הרב. לא יודע. הולך איתו, אתה מבין? לא יודע מה הסיבה.

ש: מה הוא אמר, שהוא לא רב בכלל?

ת: לא, הוא רב, אבל הוא לא יכול להיות רב של כל הקהילה. הוא רב שכונתי. ככה הוא אמר. הוא לא

הסכים.

ש: בסדר, הוא לא מסכים. הבנתי שהרב חמרה הגיע כל שנה מאז, כמעט כל שנה הגיע להילולה הוא

גם דיבר?

ת: בטח.

ש: היה בין הנואמים?

ת: בטח, הוא נאם נאום-נאום ככה, משהו. בטח.

ש: מה עוד עשיתם חוץ מההילולות, הקמת בית הכנסת?

ת: עשינו עמותה לעדה.

ש: הקמישליט?

ת: כן.

ש: מה הייתה המטרה שלה?

ת: בניית בית הכנסת.

ש: מתי הקמתם את העמותה?

ת: '88, '89.

ש: אה, אחרי שהקמתם את בית הכנסת?

ת: בטח. בית הכנסת היה מזמן.

ש: אז הקמתם עמותה למה? מה היו המטרות שלה?

ת: קודם כל בית הכנסת. ... בית הכנסת ו, אני יודע, אולי היה אפשר לעשות יותר ... לבנות שם איזה

מקום שמוקדש לעדה.

ש: מועדון חברתי ...

ת: מועדון חברתי. [לגבי] עליית יהודי סוריה מקמישלי לישראל, לא ידענו מה קרה בעצם.

ש: בשביל יהודי קמישלי.

ת: כן. לעזור לסטודנטים, אלה שהולכים ללמוד באוניברסיטה.

ש: לקבל מלגות.

ת: מלגות.

ש: יפה מאוד. אלה היו המטרות של העמותה?

ת: כן.

ש: אני מתאר לעצמי שקיבלתם אישור לעמותה, אישרו לכם.

ת: בטח.

ש: יש לך את זה?

ת: יש לי ...

ש: יפה מאד. אחר כך נראה את זה. באמצעות העמותה הזו התחלתם לקבל כספים?

ת: לא קיבלנו שום כספים.

ש: למה?

ת: ביקשו מאיתנו ניהול חשבונות וכל מיני בלגאנים. לא צריך. עזבו, לא רוצים כלום. אבל אנחנו עמותה.

רשומים כעמותה.

ש: העמותה הזו אוספת כספים?

ת: לא אוספת.

ש: אבל יש לכם מטרות בעמותה. איך אתם יכולים לממן את המטרות אם אין לכם כסף?
 ת: תראה, כל העולים הגיעו ביחד, בית כנסת בנינו, מלגות נותנים דרך הממשלה והעיריה, אין בעיה. כל אחד שמגיע לו מקבל. אין צורך ללכת ולקחת כספים. יכול להיות שאנשים ימעלו בזה, יקחו. אני לא מעוניין. אני אישית לא מעוניין.

ש: לא רצית להסתבך עם זה.

ת: כספים לא רוצה. יש לי כסף לבית הכנסת, הכל מסודר, יש לי שני אנשים איתי.

ש: אבל לפעמים יש בעדה, אתה בעצמך אמרת לי שבעדה יש הרבה משפחות מרובות ילדים שזקוקות

אולי לפעמים למתן בסתר, עזרה, על כל צרה שבאה חס וחלילה. מאיפה פה אתם עוזרים לאנשים?

ת: ... אוספים ... יש לנו עכשיו ... באו, פנו אלינו ... [ואמרו] – יש לנו אשה אחת ... יושבת שם ושתי הכליות שלה ...

ש: צריכה דיאליזה.

ת: ... בא אלי, אמר לי ...

ש: איזו עזרה היא צריכה?

ת: כספית.

ש: בשביל לקנות מכונה?

ת: מכונה, או לא יודע מה, אולי ישימו לה כליה, אני יודע.

ש: אה, להשתלה.

ת: להשתלה.

ש: כמה כסף היא העריכה שזה יעלה?

ת: יעלה לה לא פחות מ-50, 60 אלף דולר.

ש: 60, 50 אלף דולר?

ת: בטח. אני הגעתי, אמרתי לה – תשמעי, יש דבר אחד, אנחנו נעשה "מי שברך" ... יש התרמה, יש ...

עדיין לא כולם יצאו ... בעדה, אתה יודע. ... 200, אחד 300, אחד 500. אנשים נותנים ... כל הכסף ...

ש: אני רוצה להבין, מה זאת אומרת אנחנו הולכים ואוספים? אתה הולך מבית לבית ומבקש?

ת: אני לא הולך מבית לבית. יש אנשים שאני שולח אותם ...

ש: אתה מינית או ביקשת מאנשים מהעדה?

ת: שני אנשים שילכו לאסוף לאשה הזאת כי היא זקוקה לעזרה.

ש: ללכת מבית לבית של קמישלים ולבקש.

ת: כן. יש לנו פה שוק, גם בשוק יש הרבה אנשים מהעדה שלנו שעובדים ...

ש: גם בשוק אתם מקיימים מין דוכן התרמה כזה?

ת: לא.

ש: אז איך אתם מתרימים? נגיד אני בא לשוק.

ת: [אומרים לך] – שלום, תשמע, ...

ש: נותנים תמורת קבלות כמובן.

ת: ברור.

ש: קבלות שאתם הוצאתם?

ת: היא.

ש: היא הוציאה?

ת: בטח.

ש: היא עשתה קרן מיוחדת לעניין?

ת: עשתה קרן.

ש: קיבלה אישור?

ת: ברור, הכל מסודר. בטח.

ש: הצלחתם לארגן לה את הסכום הזה?

ת: עוד לא.

ש: זאת אומרת זה משהו טרי, אני מבין. משהו של חצי שנה?

ת: שבוע.

ש: רק שבוע? במקרה האחרון אתה מטפל?

ת: כן, אבל היא בטיפול ... כבר ארבע, חמש שנים ...

ש: אילו מבצעים דומים עשיתם בעבר מאז שהקמתם את העמותה? זה המקרה הראשון?

ת: ... כזאת אלף, אלפיים שקל ...

ש: איך אתה מארגן?

ת: ... את האנשים שלנו, לא בעיה.

ש: איך אתם עושים את זה אבל? אני צריך 2,000 שקל למשהו דחוף, איך אתה מארגן לי את זה מהעדה?

ת: אני ... בית הכנסת ביום שבת, אני עולה לתיבה, אני לא אומר את השם, [אלא אומר] – רבותי, אחד

מהעדה זקוק לעזרה, אני מבקש לעשות התרמה. כל אחד מה שהוא יכול. החזן עושה סיבוב, יש איזה רב

... יצחק, יעקב, אברהם. כמה אתה צריך, 50, 100, 200, 300, 500. מביאים את הכל למחרת או אחרי

יומיים, אני בא ואומר ...

ש: כן.

ת: תחתום לי פה שקיבלת ... ככה.

ש: הוא חותם בספר של בית הכנסת?

ת: לא. אני כותב. [חותם] "אני משה לוי קיבלתי מאת יעקב, גבאי בית הכנסת והעדה".

ש: קבלה כזאת אתה נותן, או על נייר פשוט.

ת: נייר. סכום של 1,000, 2,000, תחתום לי בבקשה פה.

ש: הבנתי. משנת '89, מאז שהקמתם את העמותה, כמה פעמים יצא לך באמת ... מהעדה?

ת: ...

ש: מה זאת אומרת?

ת: ... לצערי גם כמה נרקומנים ...

ש: נרקומנים גם כן?

ת: ... לצערי, לא הרבה, איזה שניים, שלושה או ארבעה.

ש: צעירים?

ת: בטח.

ש: ולגביהם אתם מקיימים התרמות?

ת: כן. הנה, יש פה אחד היום ... בטיפול.

ש: גמילה.

ת: כן.

ש: אתם מימנתם אותו?

ת: חלק אנחנו, חלק המשפחה שלו, חלק אנשים זרים.

ש: השתקם?

ת: מעולה.

ש: יפה מאד. מה עם האחרים?

ת: האחרים גם ...

ש: גם כן?

ת: יש לנו עוד שניים.

ש: עוד שניים נשארו. גם להם אני מבין

ת: דיברנו עם ההורים שלהם, עם האבא ...

ש: מי דיבר עם האבא?

ת: ...

ש: חצי חצי?

ת: ...

ש: ואת המחצית הזו אתם אוספים מהעדה לפי השיטה שאמרת לי קודם?

ת: זה הכי טוב ...

ש: "מי שברך" בבית הכנסת.

ת: ... גם בחוץ. היה יום חמישי ... ככה שלא יפול התיק על אחד, זה לא הולך. אני אבוא אליך אומר לך –

אתה יודע מה, תן לה 50 שקל לעבור את זה.

ש: יפה מאד.

ת: זה כבוד לך, נכון?

ש: המעשה, אני אומר, יפה מאד.

ת: כן, בטח.

ש: מה עוד חוץ מאשר ... או כבעיות רפואיות? למשל לתלמידים, מלגה למישהו שרוצה לקנות ספרי

לימוד?

ת: לא, עוד לא פנו.

ש: עוד לא פנו אליכם. אז מה כן פנו? אילו תחומים?

ת: דברים קטנים. אחד עושה בר מצווה ... תפילין, טלית ... אלה דברים קטנים.

ש: זה מהקופה של בית הכנסת? הקופה הקטנה כמו שאומרים?

ת: לא. בבית הכנסת אני לא נוגע.

ש: זה חשבון נפרד?

ת: לא נוגע.

ש: אהה, הבנתי.

ת: אף אחד לא יגע ... בית הכנסת. בית הכנסת זה כסף גדול, לא נוגעים.

ש: זה מהתרומות?

ת: כן.

ש: הבנתי. תן לי עוד דוגמאות לעזרה כזאת. זה יפה מאד, דרך אגב. מה עוד?

ת: בכלל האנשים שלנו הם לא, יש חלק שבאמת זקוקים, אבל הרוב חיים בכבוד.

ש: אז לגבי עולים חדשים, במהלך השנים הגיעו כל פעם עולים חדשים, משפחה, שתיים, שלוש, הגיעו הנה לקרית אתא. הוועד של בית הכנסת, אתה, פניתם אליהם? נפגשתם איתם?

ת: כן, בטח.

ש: ספר לי על זה.

ת: ... קודם כל, בלי קשר לוועד. אנחנו עדה. כולם מכירים משפחות, כולנו משפחה. זה התחתן עם הבת שלי, הבן שלי התחתן ... כמעט כולנו הקמישלים

ש: מעורבים.

ת: קשורים.

ש: בקשרי משפחה.

ת: כולם. אין אחד כמעט שאין לו קשר. אין כזה דבר כמעט. אז הולכים לשאול אותם מה שלומם, איך היה, איך הם מסתדרים. אמרתי לך, עזרא כהן הוא שמטפל בענין הזה, הולך לסוכנות, מביא להם כסף, מסדר להם דירות. זה הוא.

ש: אתם הולכים אליהם גם הביתה אני מבין, מבקרים.

ת: בטח, איזו שאלה.

ש: ככה לגבי כל משפחה שהגיעה? זו השיטה?

ת: כמעט.

ש: כמעט כולם. הבנתי. כשהגיעה קבוצה גדולה בשנות התשעים, '92 והלאה, כמה משפחות הגיעו אמרת? שמונה, עשר בערך שבאו הנה לקרית אתא?

ת: כן.

ש: עשיתם להם משהו ביחד?

ת: לא.

ש: מסיבה גדולה, משהו?

ת: לא. אבל נפגשנו איתם. הם גרים פה.

ש: בסביבה.

ת: בסביבה, במרכז. זה המרכז. בסביבה פה. ... רואים אותם כמעט יום יום.

ש: והם הסתדרו?

ת: ... קיבלו דירות מהסוכנות. כל אחד איזה 80,000 דולר.

ש: כדי לקנות דירה?

ת: כן, אבל זאת מתנה איך שאומרים.

ש: מהמשלה.

ת: בטח.

ש: מענק מה שנקרא.

ת: מענק, והיתר משכנתא.

ש: המענק הזה היה מענק מותנה, נכון? הם צריכים לחיות בבית הזה כמה שנים כדי שזה יהיה שלהם?

ת: זה שלהם.

ש: אתה רוצה לומר לי שעכשיו נניח עולה חדש מקמישלי שהגיע ב-92' וקבל את המענק הזה, את

ההלוואה הזו

ת: זו לא הלוואה.

ש: מענק. נניח שירצה אחרי חודשים למכור את הדירה, ולהרוויח הכל?

ת: אני לא יודע אם ...

ש: את זה הוא לא יכול, נכון?

ת: אני לא יודע אם הוא יכול.

ש: זהו, לכן שאלתי.

ת: יכול להיות שהוא מוגבל לכמה שנים.

ש: או, את זה רציתי

ת: אני חושב שהוא מוגבל לחמש שנים. לא בטוח.

ש: לכמה?

ת: חמש שנים לפחות. אני חושב.

ש: הבנתי. יש לך עוד כוח?

ת: בוודאי.

ש: חוץ מהענין הזה של הקליטה, שהלכתם לבקר וכהן עזרא עזר להם וליווה אותם, יש לכם מועדון

שהקמתם?

ת: לא.

ש: למרות הקמת העמותה, לא הקמתם מועדון?

ת: לא.

ש: אתם לא מבקשים מהעירייה או משהו מועדון עולים כזה כי הגיעו הרבה עולים? אולי אולפן?

ת: מה אני אגיד לך? אני ... ראש העיר.

ש: הנוכחי?

ת: כן. יעקב פרץ. ... אני הלכתי אליו הביתה לא מזמן.

ש: בקשר למה?

ת: חברים. אני תמכתי בו תמיכה טובה.

ש: הוא איש

ת: מרוקאי.

ש: כן, אבל מאיזו מפלגה?

ת: ליכוד. תמכתי בו תמיכה, איך אומרים, ממש עזרתי לו. ... עזרתי לו בבחירות.

ש: כדי להיבחר.

ת: כן. עזרתי לו ... הרבה.

ש: כל העדה הקמישליית היתה איתו?

ת: כן.

ש: ואתה שיכנעת את העדה?

ת: כולם כמעט. אי אפשר להגיד כולם, אתה לא יכול. אבל שמונים אחוז ומעלה היו איתו.

ש: איך הם היו איתו? כי אתה ביקשת מהם?

ת: אני ביקשתי – רבותי, הוא עוזר לנו, תעזרו לו להיבחר כמו שהוא עוזר ...

ש: אותו דבר גם לגבי הבחירות הקודמות לראשי הערים? תמיד אתה

ת: תמיד אני המלצתי. דוד ראם גם היה חבר שלי, הוא היה גר לידנו, ברחוב ז'בוטינסקי ... ילד קטן. הוא

היה פה, גדל אצלי בחנות. אמא שלו גרה ליד החנות. הוא היה ילד בגיל עשר ... גדל אצלי. בן כמה הוא

...

ש: אני מבין שבכל מערכת בחירות עירונית כזו ביקשו ממך ...

ת: ביקשו ממני ... לתת כתף, נתתי.

ש: איך ידעת במי לבחור? על מי להמליץ?

ת: ידעתי. אני מכיר אותם אישית. ... נגיד דוד ראם, מכיר אותו [משהיה] ילד קטן. יעקב, גם כן ...

ש: אני מבין שבדרך כלל הם היו אנשי ליכוד?

ת: אנשי ליכוד.

ש: במערכת הבחירות הארצית גם כן העדה היתה מעורבת? העדה הלכה ביחד לבחירות בכנסת?

ת: אני לא התערבתי.

ש: פה לא היתה התערבות?

ת: על אף שהיתה בקשה של יעקב פרץ לתמוך בביבי [בנימין נתניהו], אני האמת לא תמכתי.

ש: פה לא כפית את דעתך?

ת: לא, בכלל לא. כל אחד אירגן את זה בראש שלו. בוא אני אגיד לך למה. לא מצאתי יושר בביבי.

ש: למרות שאתה איש ליכוד.

ת: אני לא תמכתי בביבי.

ש: אתה חבר מרכז הליכוד?

ת: לא.

ש: תגיד לי, מהבחינה הזאת, הפוליטית, באו אליכם פעילים פוליטיים אחרים כדי לשכנע אותך בתור ראש

העדה להמליץ על מפלגה מסוימת או משהו?

ת: מפלגה לבחירות לכנסת?

ש: כן.

ת: לא. אף אחד לא. רק יעקב פריץ התקשר אלי ...

ש: לתמוך בליכוד.

ת: אמרתי לו שיהיה בסדר. הוא ידע שאני לא תומך בביבי. אבל בקשר לבחירות לעירייה, כן פנו. פנו גם

המועמדים, אבל אני אמרתי להם את דעתי. אמרתי להם ... חד משמעי שאני תומך ביעקב פריץ.

ש: עוד נושא אחד, זה נושא התרבות. אתה אומר שלעדה יש זמר מסויים שהייתם מזמינים. ליהודי

קמישלי יש זמר מרכזי אחד שכולם מכירים אותו, כמו למשל אצל הדמשקאים קמחג'י משה אליהו? הוא

היה זמר ככה

ת: כן, כן.

ש: לכם יש מישהו כזה מפורסם?

ת: את האמת, אין.

ש: גם בירושלים לא?

ת: בירושלים גם לא חושב. אין. לכל אחד היו, הצעירים לא מתעניינים בדברים האלה. אני רוצה להזמין

את מי שאני רוצה. נגיד החתן והכלה ...

ש: אני מדבר ברמה הארצית, בכל הארץ. יש ליהודי קמישלי איזשהוא מנהיג של כולם בארץ שמחשיבים

אותו?

ת: לא.

ש: אין אחד כזה?

ת: בארץ אין.

ש: משנות הששים כשהגעת יש ליהודי קמישלי, היה חבר כנסת?

ת: לא.

ש: לא היה שום חבר כנסת?

ת: לא.

ש: אולי היו דמויות מרכזיות, אני יודע מה, בצבא או במשרדי הממשלה? מישהו כזה שאתה יכול

ת: הקמישלים הם אנשים ... אמרתי לך, גדלנו במקום ...

ש: לא יכולתם להתפתח.

ת: לא.

ש: יש לי עוד שאלה אחת. למה לא נכנסתם או לא יצרתם מצב שבו אתם מתארגנים בארגון יוצאי קמישלי, כמו הדמשקאים, כמו החלבים? למה לא עשיתם מין ארגון כללי כזה, ארצי? ניסיתם פעם לעשות את זה?

ת: לא.

ש: לא ניסיתם אפילו?

ת: לא.

ש: לא דיברת עם ועד העדה בירושלים למשל?

ת: לא. הם פנו אלינו לא מזמן.

ש: מה זה לא מזמן?

ת: חמישה חודשים.

ש: מי פנה אליך?

ת: יוסף ששון. אמר לי – משה, בוא נעשה ארגון כמו החלבים, בוא נעשה כמו הדמשקאים. למה לנו אין ראש [לזה]? אמרתי לו – אתה יודע מה, הצעה טובה. איך לעשות את זה? בינתיים לא יודעים.

ש: אבל אתם חושבים בכיוון?

ת: חושבים.

ש: אתם מאז ישבתם ביהד? חוץ משיחת הטלפון קיימתם ישיבה או משהו?

ת: לא. רק בטלפון הוא דיבר איתי ובהילולה עכשיו שהוא בא לפני חודש, דיבר איתי על הנושא. אמרתי לו – תעזוב את זה, אנחנו ניפגש ונשב ...

ש: זאת אומרת יש לכם תכניות, חושבים על משהו.

ת: כן, אבל איך לעשות את זה? צריכים להתייעץ עם מישהו שיודע לעשות את זה.

ש: אבל אתם רוצים בזה?

ת: רוצים, בטח. למה לא? זה מפריע למשהו?

ש: לא, ההיפך.

ת: הוא ... אמרתי לו – אני רוצה לראות את קלאש, אולי לעשות ... כי הוא, רק כשאני פה ... מה הוא אומר לי – בואו תיכנסו איתנו.

ש: הוא רוצה שאתם תהיו תחת חסותו.

ת: אמת. זה מה שהיה ...

ש: לצרכי העדה.

ת: מה שהוא אומר לי ... הוא מרחיק אותי מהנושא הזה.

ש: יש לי שאלה נוספת, בין השאלות האחרונות. יש לכם מורשת, נכון? יש לכם תרבות של יהודי קמישלי, יש לכם מורשת.

ת: בטח.

ש: את המורשת הזאת, את ההיסטוריה של העדה, אתם מנסים לשמר באיזושהי צורה? איך? יש לכם ספריה או ספרים?

ת: אין לנו ספריה ואין לנו ספרים, לצערי, אבל אנחנו, היסוד שלנו ... הנה אני למשל, אני ... על עצמי.
אני התחנתני עם בת-שבע שנולדה בארץ, הילדים שלנו נולדו פה. אבל, המנטליות כמעט מקמישלי ...
ש: ההורים?

ת: הילדים אומרים שהם מקמישלי.

ש: יש גאוות עדה?

ת: בטח. היסוד הוא, הילדים שלי שנולדו פה, הילדה שלי הגדולה עשתה תואר שני בלשון ועברית.
והשניה הקטנה ... היא מורה כאן בתיכון "רוגוזין". הם לא יגידו שהם לא מקמישלי.

ש: הם גאים בעדה.

ת: ברור.

ש: יפה. אז מה אתם עושים כדי לשמר את המורשת, את ההיסטוריה הזו?

ת: ההילולה הזאת.

ש: זה הדבר היחיד?

ת: זה העביר אותנו אלפי שנים אחורה.

ש: ובירושלים אין להם איזו ספריה ליהודי קמישלי, מועדון או משהו כזה?

ת: אין להם. יש להם גם בית כנסת במקום.

ש: שאלה אחרונה – אמרת לי קודם על אלרואי, סיפרת לי בראיון הקודם. באלרואי הם לא משמרים את
המורשת? אין להם משהו מיוחד? ספריה או משהו?

ת: אין להם. רק בית כנסת. אותו הדבר. אין להם ספריה, אין להם. בטוח.

ש: יש אולי משהו שלא שאלתי אותך שאתה רוצה להוסיף ביחס לפעילות שלכם פה למען העולים
החדשים, למען העדה? עוד משהו שלא אמרת, שלא שאלתי אותך? אתה אולי נזכרת במשהו ואתה רוצה
לספר עליו?

ת: כמעט הכל אמרתי.

ש: הכל שאלתי, אתה אומר.

ת: ... שאלת.

ש: אז אני רוצה להודות לך גם על הראיון הזה. הרבה תודה. עזרת לי.

ת: אם תרצה עוד להיפגש אני מציע לך להיפגש עם ...

ש: מאה אחוז, אני אפגוש אותו.

ת: תפגוש, הם יתנו לך הרבה. ... בירושלים ... תגיד לו שאני שלחתי אותך אליו ... והוא יתן לך. יש
הרבה מבוגרים מהעדה שלנו בירושלים, יותר מאשר פה, שיכולים לתת לך משהו.

ש: בינתיים תודה רבה.